

LESPAKKET

VOOR DE BOVENBOUW VAN DE BASISCHOOL

Kinderfonds

mamas

voor kinderen in Afrika

Beste juffen en meesters,

Graag bieden wij jullie aan: een lespakket over Zuid-Afrika!
Boeiende informatie over het land Zuid-Afrika, de apartheid,
Nelson Mandela, kinderen in Zuid-Afrika en Kinderfonds MAMAS.
Geschreven op het niveau van kinderen van de bovenbouw
van de basisschool. Na elke les vind je een aantal vragen en opdrachten
om met de klas (klassikaal of individueel) te doen.

We hopen dat jullie er iets aan hebben.

Fijne lessen!

Maaike
Kinderfonds MAMAS

CONTACT

maaike@kinderfondsmamas.nl
035 – 539 59 80

LES 1: ZUID-AFRIKA

LES 1: VRAGEN & OPDRACHTEN

LES 2: APARTHEID

LES 2: VRAGEN & OPDRACHTEN

LES 3: NELSON MANDELA

LES 3: VRAGEN & OPDRACHTEN

LES 4: KINDEREN IN ZUID-AFRIKA

LES 4: VRAGEN & OPDRACHTEN

LES 5: KINDERFONDS MAMAS

LES 5: VRAGEN & OPDRACHTEN

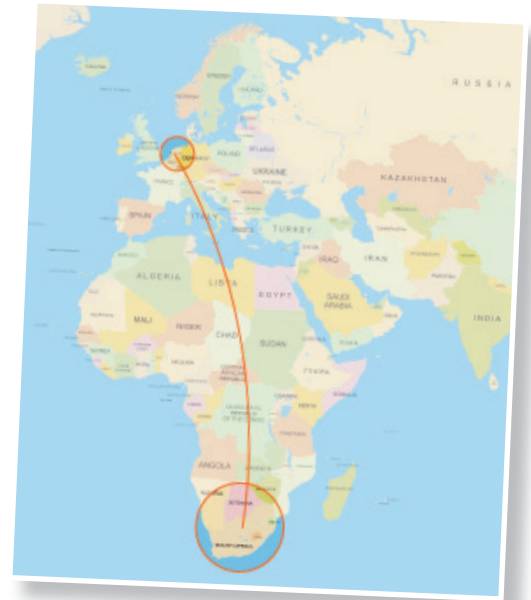

LES 1: ZUID-AFRIKA

EEN GROOT LAND

Zuid-Afrika is een groot land, helemaal in het zuiden van het continent Afrika. Als je er met de auto heen zou rijden, ben je 7 dagen en 22 uur achter elkaar onderweg. Met het vliegtuig doe je er 11 uur over.

Zuid-Afrika is ruim 29 keer zo groot als Nederland. Toch wonen er maar 3 keer zoveel mensen, ongeveer 50 miljoen in totaal. Onder hen zijn ongeveer 20 miljoen kinderen (van 0 tot 18 jaar). De president van Zuid-Afrika is Jacob Zuma.

RIJK OF ARM?

In Zuid-Afrika zijn grote verschillen tussen rijk en arm. Sommige mensen leven in luxe villa's, maar andere mensen wonen in krottenwijken aan de steden vastgeplakt of in eenvoudige hutjes op het arme platteland. Meer dan 20 miljoen Zuid-Afrikaanse mensen leven in armoede. Een belangrijke reden hiervoor is de hoge werkloosheid. Vooral voor mensen die geen opleiding hebben gehad, is er bijna geen werk te vinden. Daardoor is het heel moeilijk om inkomen te verdienen en een beter leven te krijgen.

AIDS

Heel veel zieke mensen

Zuid-Afrika is het land met het grootste aantal mensen die aids hebben. Meer dan 5 miljoen mensen lijden aan deze ziekte, waarvan ongeveer 650.000 kinderen. Aids is een ernstige ziekte die niet te genezen is. Per jaar sterven er meer dan 250.000 mensen door deze ziekte. Aids wordt veroorzaakt door een virus dat 'hiv' heet, dat is een afkorting van de Engelse woorden 'human immunodeficientie virus'. Hiv zorgt ervoor dat het afweersysteem het niet meer goed doet. Als je hiv hebt, kun je bijvoorbeeld niet goed tegen soorten kanker waar mensen zonder hiv wel tegen kunnen. Als je hiv hebt, hoef je niet perse ook aids te hebben. Het kan nog heel lang duren voor je aids krijgt, maar soms gebeurt het ook heel snel.

Geboren met hiv

Hiv/aids wordt altijd van de ene persoon op de andere persoon overgedragen door bloedcontact of door onveilige seks. Veel kinderen in Zuid-Afrika worden geboren met hiv als hun moeder het ook heeft, omdat het tijdens de zwangerschap of de bevalling wordt overgedragen. Ook door borstvoeding kan aids worden doorgegeven aan een baby.

Taboe

Aids is in Zuid-Afrika niet iets waar je zomaar over praat. Het was en is in sommige gebieden nog steeds een taboe: een onderwerp waar veel onwetendheid en schaamte over is. Lange tijd wisten veel Zuid-Afrikaanse mensen niet precies wat aids is of hoe je het krijgt. Dat is nu beter, maar nog steeds worden mensen die toegeven dat ze aids hebben, soms verstoten. Daardoor durven mensen zich vaak niet te laten testen.

Medicijnen

Er is geen pilletje dat hiv wegneemt, maar er zijn wel medicijnen die hiv afremmen waardoor het langer duurt voor je aids krijgt en aan de ziekte sterft. In Zuid-Afrika kunnen veel mensen deze medicijnen alleen niet betalen. En ziekenhuizen zijn voor hen niet te bereiken. Ze liggen te ver weg en de mensen hebben geen geschikte vervoersmiddelen of niet genoeg geld om erheen te reizen. Daardoor sterven er zoveel mensen aan de ziekte. Mensen worden in Zuid-Afrika gemiddeld nog maar 57 jaar oud, en dat komt voor een groot deel door aids.

REGENBOOGLAND

De bevolking van Zuid-Afrika is heel 'gekleurd'. Er wonen verschillende bevolkingsgroepen in het land. Met 80 procent zijn de zwarte mensen verreweg de grootste groep. Ongeveer 9 procent van de inwoners is blank. Nog eens 9 procent van de Zuid-Afrikaanse mensen zijn 'kleurlingen': mensen die zwarte én blanke ouders, grootouders of overgrootouders hebben. Daarnaast is er nog een kleine groep van 2,5 procent van Indische en Aziatische mensen die naar Zuid-Afrika zijn geëmigreerd.

Omdat er in Zuid-Afrika zoveel verschillende 'kleuren' mensen bij elkaar wonen, wordt het land ook wel eens de 'rainbow nation' (regenboogland) genoemd. Dat klinkt vrolijk, maar toch is het dat niet altijd. Want in Zuid-Afrika is er heel veel oorlog en strijd geweest vanwege de verschillende bevolkingsgroepen.

ELF TALEN

In Zuid-Afrika worden veel verschillende talen gesproken. Dat komt door al die verschillende bevolkingsgroepen met daarbinnen vaak ook nog verschillende stammen, met elk hun eigen taal. Zuid-Afrika telt 11 'officiële talen'. Een aantal bekende zijn Engels, Zulu, Xhosa en Afrikaans. Bijna 20 procent van de mensen kan niet schrijven of lezen.

De Afrikaanse taal lijkt op het Nederlands. Het stamt dan ook af van de taal die de Nederlandse kolonisten spraken toen ze honderden jaren geleden in Zuid-Afrika gingen wonen (zie hoofdstuk 2). Dat het niet meer helemaal dezelfde taal is als de onze, komt doordat het Nederlands van toen wel wat anders was dan ons Nederlands van nu. Daarnaast is het Afrikaans ook beïnvloed door andere talen, zoals het Portugees, Frans en Engels.

Voor de grammatica en de spelling zijn anders in het Afrikaans. Maar als iemand langzaam praat, kan je het waarschijnlijk wel een beetje verstaan of in ieder geval wat woorden herkennen. Veel Nederlanders vinden het Afrikaans grappig klinken, als een soort simpele versie van onze eigen taal.

Heb je bijvoorbeeld wel eens van deze woorden gehoord?

• Enkelloper	<i>Vrijgezel</i>
• Grondboontjeboter	<i>Pindakaas</i>
• Snijddokter	<i>Chirurg</i>
• Rekenaar	<i>Computer</i>
• Verkleurmannetje	<i>Kameleon</i>
• Naweeke	<i>Weekend</i>
• Kiekie	<i>Foto</i>

DE NATUUR

Zuid-Afrika is een populair vakantieland vanwege de mooie natuur. De natuur in het land is vooral bijzonder omdat het heel divers is: zee, bergen, woestijn en bossen, Zuid-Afrika heeft eigenlijk van alles wel wat. Ook veel dieren! Zuid-Afrika staat bekend om de 'Grote Vijf' (Big Five): de vijf dieren die volgens jagers het moeilijkste te vangen zijn. Dit zijn de buffel, leeuw, luipaard, neushoorn en olifant. Tegenwoordig wordt de term 'Grote Vijf' vooral gebruikt door toeristen die naar de vijf dieren op zoek gaan in de Zuid-Afrikaanse safari-parken, zoals het bekende Krugerpark. In deze parken kan je met je eigen auto, of met een gids, rondrijden om dieren te 'spotten'.

DE ZUID-AFRIKAANSE VLAG

De Zuid-Afrikaanse vlag is de vlag met de meeste kleuren ter wereld. Al die kleuren hebben een eigen betekenis:

ROOD	Het bloed dat vergoten is in de geschiedenis van het land
GROEN	Het land en de natuur
GEEL	De natuurlijke hulpbronnen die in de grond te vinden zijn, zoals goud
BLAUW	De lucht
ZWART	De zwarte mensen
WIT	De witte mensen

LES 1: VRAGEN & OPDRACHTEN

VRAGEN

- Hoe heet de president van Zuid-Afrika?
- Wat betekent het dat aids een 'taboe' is?
- Waarom wordt Zuid-Afrika het 'regenboogland' genoemd?
- Hoeveel officiële talen kent Zuid-Afrika?
- Welke dieren horen bij de Grote Vijf (Big Five)?

OPDRACHTEN

1. Wat betekent ... ?

Uitleg voor de leerkracht: Laat de Zuid-Afrikaanse woorden hieronder één voor één zien op het (digitale) schoolbord. Laat de kinderen op een papiertje schrijven wat zij denken dat het woord betekent en doe dat zelf met het goede antwoord. Verzamel alle papiertjes en lees de antwoorden voor. Nu mogen de kinderen raden welk woord zij denken dat het goede is. Hoe vaak wordt het juiste antwoord geraden?

Extra uitdaging: Je kunt ook een puntentelling bijhouden:

- Een leerling krijgt 3 punten wanneer hij/zij het goede antwoord kiest;
- Een leerling krijgt 1 punt wanneer het door hem of haar gegeven antwoord door een ander kind gekozen wordt als het goede antwoord. Bij grote klassen kan dit eventueel in kleinere groepjes.

Niet zoveel tijd? De kinderen kunnen natuurlijk ook klassikaal antwoorden raden.

• Vuurhoutjie	<i>Lucifer</i>
• Moltrein	<i>Metro</i>
• Peusselhappie	<i>Tussendoortje / snack</i>
• Hysbak	<i>Lift</i>
• Kopseer	<i>Hoofdpijn</i>
• Melkschommel	<i>Milkshake</i>
• Enkelloper	<i>Vrijgezel</i>
• Grondboontjeboter	<i>Pindakaas</i>
• Snijdokter	<i>Chirurg</i>
• Rekenaar	<i>Computer</i>
• Verkleurmannetje	<i>Kameleon</i>
• Naweeke	<i>Weekend</i>
• Kiekie	<i>Foto</i>
• Drukspyker	<i>Punaise</i>
• Kleefbroek	<i>Legging</i>
• Stamp die ruit uit	<i>Nooduitgang</i>
• Vir niks nie bang nie boot	<i>Oorlogsschip</i>

2. De vlag

Maak de Zuid-Afrikaanse vlag op je eigen creatieve manier. Gebruik verschillende materialen.

Idee: Laat de kinderen de Zuid-Afrikaanse vlag natekenen op een wit papier. Vervolgens kunnen ze de kleuren toevoegen door te plakken met gekleurd papier, door een mozaïek te maken met bijvoorbeeld snippers uit oude tijdschriften of door gewoon in te kleuren / te verven.

Kies één kleur van de vlag en ga daar verder op in:

- Welke betekenis heeft deze kleur in de Zuid-Afrikaanse vlag?
- Waarom is dit belangrijk voor Zuid-Afrika?
- Vind je het zelf belangrijk dat dit onderwerp in een vlag voorkomt?

3. Aids

Vorm tweetallen en beantwoord onderstaande vragen over aids.

- Wat is aids?
- Wat is het verschil tussen aids en hiv?
- Hoe kan je beter worden als je aids hebt?

Dit filmpje legt het nog eens uit:

<http://schooltv.nl/video/aids-de-wereldwijde-epidemie-hoe-hiv-het-immuunsysteem-verzwakt/#q=aids>

Aids is een taboe.

- Wat is een taboe?
- Wat voor invloed heeft een taboe op de samenleving?
- Wat zijn nog meer taboes? Bijvoorbeeld in je eigen omgeving?
- Vind je het moeilijk om hier over te praten?

LES 2: APARTHEID

NEDERLANDSE KOLONISTEN

In 1652 was een groep Nederlandse kolonisten op weg naar India. Zij maakten een tussenstop in Zuid-Afrika om hun schepen weer vol te laden met drinkwater en eten. Ze bouwden een tijdelijke nederzetting, en dat was het begin van Kaapstad (nu de één na grootste stad van het land). Het beviel de Nederlanders goed in deze nederzetting! Het land was vruchtbaar en bood veel mogelijkheden voor landbouw en veeteelt. Bovendien lag het heel gunstig voor de handel. De blanken voelden zich thuis en besloten er te blijven. Op steeds meer plekken verjoegen ze de zwarte inwoners. De strijd was ongelijk, want de blanken hadden geweren en kanonnen en de zwarten moesten vechten met pijl en boog en speren. De blanke mensen vonden zichzelf 'superieur': beter en meer waard dan de zwarte mensen.

BOERENoorlog

De Nederlandse kolonisten in Zuid-Afrika noemen we 'Afrikaners'. In de loop van de jaren kwamen ook andere Europeanen en Aziaten naar het gebied rond Kaapstad. Zoals een paar honderd jaar later de Engelsen, die op een gegeven moment de macht wilden in plaats van de Nederlanders. Daardoor kwam er in 1899 oorlog tussen de Afrikaners en de Engelsen, die de 'Boerenoorlog' wordt genoemd. In deze oorlog werden 6.000 Afrikaners en 22.000 Engelsen gedood. De oorlog werd uiteindelijk gewonnen door de Engelsen.

ONDERDRUKKING

De onderdrukking door de blanken ging ondertussen door en riep bij de zwarte en gekleurde mensen steeds meer boosheid en verontwaardiging op. In 1912 richtte een groep zwarte mensen het Afrikaans Nationaal Congres (ANC) op. Het ANC wilde het leven van de zwarte mensen verbeteren. Zij probeerden met de blanke regering te praten, zodat de zwarte bevolking weer meer te zeggen zou krijgen over hun eigen land. Maar de blanken luisterden er niet naar. Het werd in de loop der jaren juist erger, want de zwarte mensen kregen steeds minder rechten. In 1948 werd uiteindelijk zelfs de 'apartheid' vastgesteld in de wet.

Apartheid hield in dat zwarte mensen gescheiden van de blanken moesten leven. De blanke mensen kregen steeds het beste deel en de zwarte mensen het slechtste. Hoewel er veel minder blanke mensen waren (maar 14 procent van alle inwoners), hadden zij toch het grootste deel van het land (87 procent van de totale oppervlakte). Alleen de blanken mochten stemmen.

De zwarten moesten wonen in speciale gebieden: de thuislanden. Daarvan waren er tien. Ze kregen aparte scholen en winkels, moesten apart zitten in de bus en hadden zelfs aparte toiletten. Zwarte mensen mochten zich niet vrij bewegen in hun eigen land en hadden zelfs een pasje nodig van de overheid om in 'blank gebied' te mogen komen. Ze kregen de slechtst betaalde banen die vaak ver weg waren van waar ze moesten wonen. Om dichterbij hun werk te wonen, bouwden ze krottenwijken aan de randen van de steden. Deze worden de townships genoemd. Daar wonen nu nog steeds miljoenen mensen in slechte leefomstandigheden.

ALLERLEI WETTEN

Tijdens de apartheid golden er allerlei wetten. Bijvoorbeeld:

De Ontuchtwet en de Wet op verbod van gemengde huwelijken:

Mensen met een verschillende huidskleur mochten niet met elkaar trouwen of seks met elkaar hebben, om het blanke ras zuiver te houden.

De wet op aparte gerieven:

Deze wet regelde dat er bijvoorbeeld aparte stranden en bioscopen kwamen voor blanke, zwarte en gekleurde mensen. Op allerlei plekken, zoals in parken, bij winkels en in restaurants, hingen borden met de tekst: 'Slegs vir blanken' (alleen voor blanken).

De wet op werkgelegenheid:

Deze wet regelde dat voor de blanke mensen de betere banen werden gereserveerd.

Tijdens de apartheid kregen de scholen voor blanke kinderen veel meer geld dan de scholen voor zwarte kinderen. Ook de gezondheidszorg was voor de blanken veel beter geregeld. Veel zwarte mensen konden niet eens een dokter betalen. Als mensen protesteerden of in verzet kwamen tegen de apartheid, werden ze in de gevangenis gegooid.

EINDELIJK AFGESCHAFT

In de jaren van de apartheid kwamen meer en meer mensen in opstand. Het ANC kreeg steeds meer leden. De mensen wilden dat er iets zou veranderen!

In 1960 gebeurde er iets dat de wereld schokte. Na demonstraties van zwarte mensen, schoot de blanke politie 'zomaar' 69 ongewapende zwarte mensen dood in het stadje Sharpeville. In de periode daarna werd de strijd heftiger. Duizenden zwarte mensen werden gearresteerd en opgesloten en het ANC werd verboden.

MAAR...

De regering van Zuid-Afrika kwam er steeds meer alleen voor te staan. Andere landen over de hele wereld wilden niks meer met het apartheidsbewind te maken hebben en besloten daarom om niet meer met Zuid-Afrika te handelen. In september 1989 kreeg Zuid-Afrika een nieuwe president: Frederik Willem de Klerk. Hij wilde een einde maken aan het geweld in zijn land. De blanke regering begon langzaam anders te denken over de apartheid. De regering zocht toenadering tot de zwarte bevolking. In 1990 werd het ANC weer toegestaan.

In 1991 werd de apartheid uiteindelijk afgeschaft. Iedereen is sindsdien officieel gelijk. Maar in de praktijk is er nog steeds wel ongelijkheid en strijd tussen zwarte en blanke mensen.

LES 2: VRAGEN & OPDRACHTEN

VRAGEN

- Hoe kwamen de eerste Nederlanders in Zuid-Afrika terecht? In welk jaar was dat?
- Noem een paar voorbeelden van dingen die gescheiden waren voor zwart en blank tijdens de apartheid.
- Hoe zijn de townships (krottenwijken) ontstaan?
- Wat gebeurde er in 1960 in Sharpeville?
- In welk jaar werd de apartheid afgeschaft? Hoe lang is dat nu geleden?

OPDRACHTEN

1. Discriminatie en ongelijkheid

Uitleg voor de leerkracht: verdeel de klas in kleine groepjes en geef hen pen en papier. Samen mogen ze onderstaande opdracht maken.

In de apartheid was in de wet vastgesteld dat zwart en blank ongelijk waren. Dat is nu niet meer zo, maar er is nog steeds veel ongelijkheid en discriminatie in Zuid-Afrika. Hoe is dat in Nederland? Kunnen jullie samen 5 voorbeelden verzamelen van discriminatie of ongelijkheid uit het nieuws in Nederland? Of misschien vanuit je eigen ervaring of omgeving?

2. Racisten en activisten

Uitleg voor de leerkracht: ook voor deze opdracht is het handig groepjes te vormen, maar het kan ook klassikaal.

In de geschiedenis en over de hele wereld zijn er verschillende voorbeelden van mensen en groepen die discrimineren op basis van uiterlijk of afkomst. We noemen dit racisten.

Gelukkig zijn er ook altijd dappere mensen die deze oneerlijke ongelijkheid aankaarten en ertegen vechten: de activisten.

1. Onderzoek een racistische groep. Probeer je in te leven en te bedenken wat voor hen redenen zouden kunnen zijn om zich zo op te stellen. Waarom vinden ze de andere groep minder waard? Hoe uiten ze dit? Welke gevolgen heeft dat gehad?
2. Bekijk ook welke activist(en) zijn opgestaan tegen deze groep. Hoe hebben ze dat gedaan en welk effect heeft het gehad?

Meer informatie over discriminatie vind je hier: <http://spreekbeurt-racisme.yurls.net/nl/page/>

LES 3: NELSON MANDELA

De naam van Nelson Mandela heb je vast wel eens gehoord. Hij heeft een heel belangrijke rol gespeeld in de strijd tegen de apartheid en is president geweest van Zuid-Afrika. Hij is de meest bekende Zuid-Afrikaan ooit.

TWEE NAMEN

Mandela werd in 1918 geboren in het dorpje Mvezo en hij was de zoon van het hoofd van de Tembu-stam. Bij zijn geboorte kreeg hij de naam Rolihlahla, wat 'herrieschopper' of 'onruststoker' betekent. Toen Nelson Mandela nog maar 9 jaar was, overleed zijn vader. Zijn moeder bracht Nelson naar een voogd: de koning van de Tembu-stam. Daar ging hij als eerste van zijn familie naar school. Zoals de gewoonte was in Zuid-Afrika, kregen alle kinderen op de eerste schooldag een Engelse voornaam. Mandela's juf vertelde Rolihlahla dat zijn nieuwe naam 'Nelson' was.

VUIST OMHOOG

Na de middelbare school studeerde Nelson Mandela rechten. Hij werd al snel een belangrijk lid van het ANC. Hij sprak de zwarte mensen regelmatig toe tijdens grote bijeenkomsten. Hij zei bijvoorbeeld: "We laten ons niet meer als slaven gebruiken. We zijn er trots op dat we zwart zijn. En we zullen de blanke mensen de waarheid zeggen: dat ze ons mensenwaardig behandelen. Het is tijd dat we onze kracht laten zien!" Daarna stak Nelson Mandela zijn vuist omhoog en riep: "De macht aan het volk!" Dit gebaar werd het vrijheidsteken van het ANC.

LEVENSLANGE GEVANGENISSTRAF

Omdat Nelson Mandela een fel tegenstander was van de apartheid, werd hij een aantal keer door de politie opgepakt en in de gevangenis gezet. In 1964 werd hij samen met zeven andere ANC-leiders veroordeeld tot een levenslange gevangenisstraf! De reden was dat Mandela en zijn kameraden van plan zouden zijn geweest om de blanke regering van Zuid-Afrika omver te werpen. De rechter zei dat hij schuldig was aan sabotage, samenzwering en hoogverraad.

Nelson Mandela werd met een boot naar Robbeneiland gebracht. Dat is een klein eiland vlak voor de kust van Kaapstad, met daarop een gevangenis. Ontsnappen is er onmogelijk, want het zeewater is ijskoud en er zwemmen veel witte haaien.

46664

Mandela kreeg een eigen gevangenisnummer: 46664. Hij woonde in een kleine cel met een klein raampje. De leefomstandigheden waren er slecht. Mandela sliep op een mat op de betonnen vloer en had een emmer als toilet. Hij mocht per jaar maar één brief versturen en één bezoeker ontvangen. Overdag moest Mandela verplicht stenen hakken in de brandende zon. Mandela noemt de jaren op Robbeneiland de 'donkere jaren'. Elke dag leek er op de vorige. Het contact met zijn medegevangenen gaf Nelson Mandela de kracht om door te gaan. Hij werd bewonderd om zijn geduld en verdraagzaamheid tegenover de blanke bewakers, die de gevangenen erg slecht behandelden. Als ze weer werden uitgescholden, beledigd en vernederd dacht Mandela maar aan één ding: 'Ik vecht voor mijn volk, zodat het ooit bevrijd wordt van de onderdrukking. Daarom moet ik volhouden.' Hij werd een belangrijk aanspreekpunt voor zijn medegevangenen en een echte leider.

IETS BETERE OMSTANDIGHEDEN

In de loop der jaren werden de omstandigheden op Robbeneiland iets beter. De gevangenen kregen beter eten en warmere kleding. Toen er een nieuwe directeur kwam, mochten ze zelfs kranten lezen en naar de radio luisteren.

In 1976 kwam de blanke regering met een voorstel. Ze wilden Nelson Mandela vrijlaten, als hij een einde zou maken aan het geweld van het ANC. Mandela had namelijk grote invloed onder de zwarte bevolking. Maar Mandela wilde geen einde maken aan het geweld. Hij zei: "Eerst moet mijn volk vrij zijn." Dus bleef hij gevangen. Mandela kreeg in 1980 toestemming om in de gevangenis te studeren.

EINDELIJK VRIJ!

In 1982 hoorde Mandela dat hij die dag werd overgeplaatst naar de Pollsmoor-gevangenis. Daar waren echte bedden en voldoende douches. Na een tijdje kreeg hij er zijn eigen cel. Hij kreeg ook bezoek van de minister van Justitie, die met hem praatte over de toekomst van hun land.

In 1988 werd er bij Mandela een longziekte ontdekt. Hij werd naar het ziekenhuis gebracht, en kreeg daarna een eigen bungalowtje in weer een andere gevangenis (de Victor Vester-gevangenis). Daar had hij zelfs een zwembad en een privé kok. Maar Mandela voelde zich hier wel erg eenzaam.

In 1990 verklaarde president De Klerk dat het ANC niet langer verboden was. Een week later, op 11 februari 1990, werd Nelson Mandela eindelijk vrijgelaten. Zijn vrouw Winnie kwam hem ophalen, en samen liepen ze de gevangenispoort uit. Hij was na 27 jaar weer een vrij man! Mensen in Zuid-Afrika en over de hele wereld waren heel blij, opgelucht en ontroerd door zijn vrijlating.

EERSTE ZWARTE PRESIDENT

President De Klerk praatte veel met Nelson Mandela over de toekomst van Zuid-Afrika. In 1991 werden de Apartheidswetten afgeschaft. Een paar jaar later, in 1994, vonden de eerste vrije verkiezingen plaats in Zuid-Afrika, waar ook de zwarte mensen en de kleurlingen aan mee mochten doen. Het ANC won de verkiezingen en Nelson Mandela werd de eerste zwarte president van Zuid-Afrika. Hij bleef president tot 1999.

GROOT VOORBEELD

Nelson Mandela overleed op 5 december 2013. Hij was toen 95 jaar oud. Mandela is wereldwijd een van de meest bekende personen ooit en een groot voorbeeld voor veel mensen. Hij wordt ook wel het symbool van vrede genoemd. Veel mensen bewonderen Mandela vooral omdat hij zo vergevingsgezind was. Na alles wat hij had meegemaakt, en al die jaren van gevangenschap en onderdrukking, had hij veel reden om boos te zijn op de blanke mensen van zijn land. Maar dat was hij niet. Mandela vond het belangrijk om te vergeven en te verzoenen. In zijn jaren als president vocht hij voor een nieuw Zuid-Afrika waarin zwarte én blanke mensen in vrede samenleven.

WEETJES OVER NELSON MANDELA

Nelson Mandela is drie keer getrouwd geweest en twee keer gescheiden. Zijn bekendste huwelijk was met Winnie Mandela. In totaal kreeg Mandela vijf kinderen. Zijn twee zonen zijn allebei eerder dan hem overleden: de ene bij een verkeersongeluk en de andere aan aids. Op zijn 80e verjaardag trouwde Nelson Mandela met Graça Machel.

In Zuid-Afrika is Nelson Mandela vooral bekend als 'Madiba'. Mensen gebruiken deze clan-naam om hun genegenheid en respect voor Mandela uit te drukken.

Nelson Mandela vond het makkelijker om over zijn politieke standpunten te praten, dan over zijn gevoelens. Veel journalisten vroegen hem hoe het voelde om weer vrij te zijn. Maar volgens Mandela lukte het niet om dat te omschrijven: "Het is onbeschrijfelijk", zei hij.

Toen Nelson Mandela vrijkwam uit de gevangenis, kreeg hij een grote stapel gelukstelegrammen van presidenten en ministers over de hele wereld. Mandela kreeg er ook een van een blanke huisvrouw uit Kaapstad. Ze schreef: "Ik ben erg blij dat u weer vrij bent, maar uw toespraak gister was erg saai." Daar had Mandela veel plezier om.

Aan een journalist vertelde Nelson Mandela eens dat dolfijnen zijn lievelingsdieren waren. Hij legde uit: "Het zijn zeer intelligente dieren. Ze zijn heel vriendelijk tegen mensen. Als we op Robbeneiland in de steengroeve werkten, zagen we ze wel eens zwemmen."

Toen Nelson Mandela begon als president, was hij al 75 jaar! Hij kreeg veel steun van zijn vriend bisschop Desmond Tutu.

Nelson Mandela heeft veel mooie en wijze uitspraken gedaan in zijn leven. Hij zei bijvoorbeeld: "Alle kinderen zijn ónze kinderen", waarmee hij bedoelde dat we met z'n allen moeten zorgen voor alle kinderen, of ze nou wel of niet onze eigen kinderen zijn.

Nelson Mandela was gek op kinderen. Toen hij nog maar kort president was, ontmoette hij op de trappen van het regeringsgebouw een groepje straatkinderen. Ze vertelden hem over hun leven in armoede. Dit maakte diepe indruk op Nelson Mandela, die zelf al zoveel had meegemaakt. Hij besloot daarom een fonds op te richten voor de kinderen van zijn land in. Hij vroeg een Nederlandse kennis, meneer Bas Kardol, om ook in Nederland een fonds op te richten voor de kinderen van Zuid-Afrika. Dat fonds bestaat nog steeds: Kinderfonds MAMAS.

TIJDBALK

- 1918** 18 juli: Nelson Mandela wordt geboren in Mvezo. Hij is de zoon van een Tembu-stamhoofd. Bij zijn geboorte krijgt hij de naam Rolihlahla, wat herrieschopper of onruststoker betekent.
- 1927** Nelson's vader overlijdt en zijn moeder brengt hem naar zijn voogd.
- 1934** Nelson Mandela gaat naar een internaat en haalt daar zijn diploma.
- 1937** Nelson Mandela begint aan zijn studie rechten. Hij wordt advocaat.
- 1944** Nelson Mandela trouwt met Evelyn Ntoko Mase. Ze krijgen 3 kinderen. Het huwelijk eindigt in 1957.
- 1948** De apartheid wordt vastgelegd in de wet. Nelson Mandela is er als belangrijk ANC-lid fel op tegen.
- 1958** Nelson Mandela trouwt met Winnie. Ze krijgen 2 dochters. In 1992 gaan ze uit elkaar.
- 1964** Mandela wordt veroordeelt tot levenslange gevangenisstraf. Hij wordt naar Robbeneiland gebracht.
- 1969** De oudste zoon van Mandela gaat dood bij een auto-ongeluk. Nelson Mandela krijgt geen toestemming om bij de begrafenis te zijn.
- 1976** De blanke regering stelt voor om Nelson Mandela vrij te laten, als hij een einde maakt aan het geweld van het ANC. Maar Mandela weigert dat.
- 1980** Nelson Mandela krijgt toestemming om weer te studeren.
- 1982** Nelson Mandela wordt overgeplaatst naar de luxere Pollsmoor-gevangenis.
- 1988** Nelson Mandela wordt overgeplaatst naar de Victor Vester-gevangenis.
- 1990** Nelson Mandela wordt na 27 jaar gevangenschap eindelijk vrijgelaten.
- 1991** De apartheidswetten worden afgeschaft en Nelson Mandela wordt voorzitter van het ANC.
- 1993** Samen met president De Klerk ontvangt Nelson Mandela de Nobelprijs voor de Vrede. Ze krijgen de prijs omdat ze er alles aan gedaan hadden om de apartheid af te schaffen en van Zuid-Afrika een land te maken met gelijke rechten voor iedereen.
- 1994** De eerste vrije verkiezingen (voor blank én zwart) worden gehouden en Mandela wordt president.
- 1998** Mandela trouwt met Graca Machel. Zij is de weduwe van de voormalige president van Mozambique en de enige vrouw ter wereld die met 2 presidenten is getrouwd.
- 1999** Nelson Mandela treedt af als president. Hij wordt opgevolgd door Thabo Mbeki, die later weer wordt opgevolgd door Jacob Zuma.
- 2005** Nelson Mandela maakt bekend dat zijn jongste zoon is overleden aan aids. Een bijzondere actie van Nelson Mandela omdat in Afrika aids vaak ontkend wordt.
- 2008** In Londen (Hyde Park) wordt een groot concert gehouden ter ere van de 90e verjaardag van Mandela.
- 2013** 5 december: Nelson Mandela overlijdt op 95-jarige leeftijd.

LES 3: VRAGEN & OPDRACHTEN

VRAGEN

- Wat betekent de naam Rolihlahla die Nelson Mandela bij zijn geboorte kreeg? Is die betekenis uitgekomen, vind je?
- Wat was het vrijheidsteken van het ANC?
- Waarom was het onmogelijk om te ontsnappen van de gevangenis op Robben Island?
- Waarom wilde Mandela in 1976 niet vrijgelaten worden?
- Hoeveel jaar heeft Nelson Mandela in totaal gevangen gezeten?
- In welk jaar werd Nelson Mandela president van Zuid-Afrika? Hoeveel jaar was hij toen al uit de gevangenis?

OPDRACHTEN

1. Tijdbalk

Teken een tijdbalk die begint met het jaar 1915 en eindigt met het jaar 2015. (Gebruik bijvoorbeeld 1 cm voor een periode van 5 jaar.) Geef op de tijdbalk de volgende belangrijke gebeurtenissen weer uit Nelson Mandela's leven:

Opmerking voor de leerkracht: Je kunt in plaats van onderstaand rijtje, ook het complete overzicht van de vorige pagina gebruiken.

1918	Nelson Mandela wordt geboren.
1948	De apartheid wordt vastgelegd in de wet.
1964	Nelson Mandela wordt veroordeeld tot levenslange gevangenisstraf.
1990	Nelson Mandela wordt vrijgelaten.
1991	De apartheid wordt afgeschaft.
1994	Nelson Mandela wordt president van Zuid-Afrika.
1999	Nelson Mandela treedt af als president.
2013	Nelson Mandela overlijdt op 95-jarige leeftijd.

Kleur de jaren van de apartheid **rood**.

Kleur de jaren dat Nelson Mandela in de gevangenis zat **blauw**.

Kleur de jaren dat Nelson Mandela president was **groen**.

2. Escape from Robben Island

Uitleg voor de leerkracht: Zoek op Google Maps op het digitale schoolboord Robbeneiland op. Als de kinderen laptops/tablets hebben, kunnen ze het zelf opzoeken. Vraag de kinderen om vanuit de kaart zoveel mogelijk informatie te verzamelen over de plek en de omstandigheden op Robbeneiland, om de volgende vraag te beantwoorden:

Hoe zou je het beste kunnen ontsnappen van Robbeneiland?

3. Mandela's cel

Uitleg voor de leerkracht: de opdracht is het namaken van de cel van Nelson Mandela. Dit kan bijvoorbeeld in de klas met tafels als muren en stoelen erop als ramen. Of op het schoolplein met afvalmateriaal. Of gewoon door een tekening te maken.

Hoe groot was de leefomgeving van Mandela in die 27 jaar?

Maak de cel van Nelson Mandela na. Je kunt het zo realistisch mogelijk maken.

Gebruik daarbij de volgende feiten:

- 2,4 bij 2,1 meter
- Een deur van tralies aan een van de korte kanten van de cel.
- Een klein raampje met tralies aan de andere korte kant van de cel.
- Een slaapmat als je binnenkomt rechts tegen de lange muur.
- Een betonnen vloer.
- Een klein tafeltje op de grond onder het raam.
- Een emmer als wc.

4. Vergevingsgezind

4a. 27 jaar lang werd Nelson Mandela gevangen gehouden en onderdrukt door blanke mensen. Toch was Nelson Mandela heel vergevingsgezind toen hij uiteindelijk vrijgelaten werd.

Hij zei bijvoorbeeld: "For to be free is not merely to cast off one's chains, but to live in a way that respects and enhances the freedom of others."

Kan je deze zin vertalen? Wat zegt deze uitspraak over hoe Mandela is omgegaan met de mensen die hem al die jaren gevangen hielden en onderdrukten: de blanken?

4b. Gevangene en bewaker: je zou denken dat dat geen vriendschappelijke relatie kan zijn. Maar toch wel!

Bekijk de documentaire over de bijzondere vriendschap die ontstond tussen Nelson Mandela en één van zijn bewakers op Robbeneiland.

http://www.npo.nl/brandpunt/16-06-2013/KRO_1626085/WO_KRO_795057

Voor de leerkracht, om te bespreken in de klas:

- Kan jij je voorstellen dat je vrienden zou worden met een bewaker?
- Hoe vind je dat Christo Brand zich gedraagt als bewaker van Mandela? Is hij een goede cipier?

LES 4: KINDEREN IN ZUID-AFRIKA

LEEFTIJDGENOOTJES

Voor veel kinderen in Zuid-Afrika is het leven zwaar. Niet voor allemaal, want gelukkig zijn daar ook heel veel kinderen die het goed hebben. Maar miljoenen kinderen leven in armoede en hebben het daardoor heel moeilijk. Lees de volgende feiten maar eens.

In Zuid-Afrika...

... leven 8 miljoen kinderen in extreme armoede (er is maar ongeveer 60 cent per dag voor hun huis, kleren, eten, school en medische zorg).

... lijden 1,5 miljoen kinderen honger!

... hebben 1 miljoen kinderen een groeiachterstand omdat ze te weinig eten krijgen.

... zijn 4 miljoen kinderen wees. Vaak zijn hun ouders overleden aan aids.

... zijn 500.000 kinderen besmet met hiv / aids.

... leven 150.000 kinderen in een kindgezin! Dat betekent dat ze in een gezin wonen zonder ouders.

... maakt 1 van de 10 kinderen de basisschool niet af, bijvoorbeeld omdat ze geen schoolgeld kunnen betalen of omdat ze thuis moeten helpen.

... maakt 2 van de 3 kinderen de middelbare school niet af. Deze kinderen en tieners kunnen daardoor straks heel moeilijk een baan vinden en geld verdienen om een goed leven voor zichzelf op te bouwen.

... zijn 250.000 kinderen het slachtoffer van seksueel geweld en misbruik.

... bestaan 4 miljoen kinderen op papier niet. Dit zijn bijvoorbeeld kinderen van vluchtelingen die illegaal naar Zuid-Afrika zijn gekomen. Maar ook veel Zuid-Afrikaanse kinderen worden vaak door hun ouders niet aangemeld bij het 'gemeentehuis', bijvoorbeeld omdat dit te ver weg is en ze geen vervoer hebben. Doordat deze kinderen geen 'papieren' hebben, kunnen ze vaak niet naar school, hebben ze geen recht op een uitkering en krijgen ze niet zomaar medische zorg.

NAAR SCHOOL

Het onderwijs is in Zuid-Afrika een beetje anders als in Nederland. Zo moeten alle kinderen een schooluniform dragen, met daarop het wapen van de school. Het uniform ziet er per school anders uit, maar de jongens dragen een broek en de meisjes een rok.

De school begint in Zuid-Afrika vaak vroeg, nog voor 8 uur. Mensen in Zuid-Afrika zijn namelijk gewend om met zonsopgang al op te staan. Omdat het ook weer vroeg donker wordt, hebben ze zo het meeste aan hun dag. De scholen zijn gelukkig ook vroeger afgelopen, soms al rond 1 uur in de middag.

Kinderen gaan pas naar de basisschool als ze 6 jaar zijn. De basisschool bestaat uit 'graad' 1 tot en met 9. Kinderen leren er in de eerste 3 jaar basisingen zoals rekenen, schrijven en lezen. Daarna krijgen ze ook veel andere vakken, zoals lees- en spreekvaardigheid, wiskunde, geschiedenis, aardrijkskunde, algemene natuurwetenschappen en handvaardigheid. Kinderen gaan naar de middelbare school als ze 15 of 16 jaar zijn en doen daar graad 10 tot en met 12. Vaak is de middelbare school een internaat waar de kinderen van maandag tot vrijdag wonen.

Het nieuwe schooljaar begint in Zuid-Afrika in januari. De kinderen krijgen 4 keer per jaar vakantie. Die zijn precies andersom als hier in Nederland: de grote zomervakantie is in december en januari, en de wintervakantie in juli.

In Zuid-Afrika kunnen de leerlingen in de klas belangrijke taken hebben. Elke klas kiest bijvoorbeeld minstens één klassenkapitein, die weer ondersteund wordt door andere kinderen. Zij moeten samen de klas vertegenwoordigen. Op deze manier krijgen kinderen al jong de kans om te oefenen met leiderschap.

In welke taal les moet worden gegeven, is een ingewikkeld onderwerp in Zuid-Afrika. Met 11 officiële talen is het moeilijk kiezen. Sommige scholen geven bijvoorbeeld les in het Afrikaans en Engels, andere juist in het Engels en bijvoorbeeld Zulu. In het eerste deel van het lager onderwijs krijgen de kinderen zoveel mogelijk les in hun eigen moedertaal, en leren ze daarnaast de basis van een tweede taal. Tegenwoordig wordt Engels steeds meer de belangrijkste taal op school.

ARMOEDE

Voor kinderen die leven in armoede, is het niet vanzelfsprekend dat ze naar school gaan. Bijvoorbeeld omdat ze geen schooluniform kunnen betalen. Veel kinderen in Zuid-Afrika moeten het de hele dag doen met maar één kleine maaltijd, of soms zelfs dat niet eens. Daardoor raken ze ondervoed. Veel kinderen slapen op de grond. Andere kinderen zwerven de hele dag buiten en moeten bedelen voor een beetje geld of eten. Weer andere kinderen zijn ziek of gehandicapt, maar krijgen niet de hulp die ze nodig hebben.

Vaak hebben hun ouders geen werk of is het gezin uit elkaar gevallen. Bijvoorbeeld omdat één van de ouders is overleden aan aids. Of omdat de vader ver weg woont om werk te zoeken. Veel volwassenen gaan alcohol drinken omdat ze daardoor hun nare situatie eventjes kunnen vergeten. Maar als mensen dronken zijn, verwaarlozen ze de kinderen of worden ze gewelddadig. In de krottenwijken is veel misdaad en geweld. Daardoor zijn de kinderen niet veilig en vaak bang.

Armoede is dus veel meer dan alleen geen geld. Het heeft invloed op het hele leven van een kind. En ook op de toekomst! Want doordat kinderen nu niet gezond zijn, niet naar school gaan of niet goed worden opgevoed, wordt het later erg moeilijk om een baan te vinden en een goed leven op te bouwen.

Hieronder lees je over drie groepen kinderen die het zwaar hebben in Zuid-Afrika.

STRAATKINDEREN

Voor kinderen in Nederland is het heel normaal: je wordt wakker in een warm bed, je gaat naar beneden om lekker te ontbijten, je trekt schone kleren aan en je gaat naar school. Na schooltijd kom je weer thuis en kan je spelen. Of eerst nog je huiswerk maken? 's Avonds staat het eten klaar en daarna zit je bij de televisie of speel je misschien een spelletje voor je naar bed moet.

Voor veel kinderen in Zuid-Afrika is dat helemaal niet normaal. In Zuid-Afrika leven meer dan 250.000 kinderen op straat. Sommigen hebben geen ouders meer. Anderen zijn weggelopen van huis omdat hun ouders slecht voor hen zorgden. Leven op straat is erg gevaarlijk. Veel straatkinderen belanden uiteindelijk in de criminaliteit, omdat ze alleen op die manier aan geld kunnen komen om te eten. Niemand leert hen wat goed is en wat fout. Ook raken veel straatkinderen verslaafd aan lijm snuiven. Ze stoppen lijm in een plastic zakje en snuiven dat helemaal op met hun neus. Het helpt hen om zich wat beter te voelen, maar het is erg slecht voor hun gezondheid.

AIDSWEZEN EN KINDGEZINNEN

De meeste kinderen in Nederland worden opgevoed door hun vader en/of moeder. Gelukkig zijn er maar weinig kinderen die geen ouders meer hebben. Als dat toch zo is, of je ouders kunnen om wat voor reden dan ook niet voor je zorgen, dan wordt er iets anders geregeld. Je gaat bijvoorbeeld bij familie wonen, of in een pleeggezin. Altijd zijn er volwassen mensen die voor je zorgen! Want kinderen horen niet verantwoordelijk te zijn voor belangrijke dingen als geld, eten, veiligheid of het huishouden.

In Zuid-Afrika hebben meer dan 4 miljoen kinderen hun vader óf hun moeder verloren. En van 900.000 kinderen zijn zelfs allebei de ouders overleden, vaak door aids. Deze kinderen worden ook wel 'aidswezen' genoemd. Weeskinderen worden vaak opgevoed door hun oma. In Zuid-Afrika is het namelijk heel normaal dat een oma bij haar kinderen en kleinkinderen in woont. Als de ouders overlijden, blijft de oma met de kinderen achter. Zij zorgt voor hen alsof het haar eigen kinderen zijn. Maar de oma's zijn vaak oud en niet meer zo gezond, en ze hebben geen inkomen.

Veel te vaak gebeurt het ook dat er helemaal geen volwassene meer is die voor de kinderen zorgt. Meer dan 150.000 kinderen leven in een gezin zonder volwassene: een kindgezin. Ze zijn bijvoorbeeld nog maar 15, of zelfs 12, en moeten het helemaal zelf zien te rooien. Vaak moeten ze daarbij ook nog zorgen voor jongere broertjes en zusjes. De kinderen moeten zelf de was doen, het eten koken, het huis schoon houden en noem maar op. Het moeilijkste is vaak om aan eten te komen, want de kinderen hebben meestal geen geld om het te kopen.

GEHANDICAPTE KINDEREN

Als je in Nederland wordt geboren met een handicap, wordt er goed voor je gezorgd. De artsen houden je goed in de gaten, je krijgt fysiotherapie en behandeling, je gaat naar een speciale school. Je krijgt een rolstoel die op maat is gemaakt en het huis wordt aangepast zodat je er goed kunt wonen.

Als een kind in Zuid-Afrika wordt geboren met een handicap, gaat het heel anders. Helemaal als hij of zij ook nog arm is. Er is geen geld voor de dokter, speciale scholen zijn er haast niet en naar de gewone school kunnen ze niet. Vaak komen deze kinderen nooit het huis uit. Ouders weten vaak niet wat er met hun kind aan de hand is, en ook niet hoe ze goed voor hem of haar moeten zorgen. Vaak verstoppen ze hun gehandicapte kind voor de buitenwereld, omdat ze zich schamen. Het is namelijk niet geaccepteerd in Zuid-Afrika om een kind te hebben met een handicap. Veel mensen denken dat het de schuld van de ouders is als een kind zo wordt geboren. De kinderen krijgen dus niet de zorg die ze juist zo nodig hebben, en daardoor ontwikkelen ze zich niet zoals ze eigenlijk zouden kunnen. Veel gehandicapte kindjes overlijden onnodig.

LES 4: VRAGEN & OPDRACHTEN

VRAGEN

- Hoeveel kinderen in Zuid-Afrika leven in ernstige armoede?
- Waarom is het erg als je niet bent ingeschreven bij de gemeente of overheid, en je dus geen identiteitspapieren hebt?
- Wanneer is de zomervakantie in Zuid-Afrika?
- Wat zijn twee grote gevaren van het leven op straat?
- Wat is een kindgezin?
- Waarom schamen sommige ouders in Zuid-Afrika zich als ze een gehandicapt kindje krijgen?

OPDRACHTEN

1. Ontwerp een schooluniform

In Zuid-Afrika is een schooluniform op school verplicht. Jongetjes en meisjes hebben allebei hun eigen setje, maar wel in dezelfde stijl en kleuren. Er horen ook schoenen bij. Kan jij een leuk schooluniform ontwerpen?

2. Schrijf een brief

Schrijf een brief aan een leeftijdsgenootje in Zuid-Afrika. Vertel hem of haar over jouw leven, bijvoorbeeld hoe oud je bent, waar je woont, uit wat voor gezin of familie je komt, wat je hobby's zijn, wat je wel en niet leuk vindt op school en wat je vindt van Nederland.

Je kan ook vragen stellen aan degene aan wie je de brief schrijft. Wat zou je willen weten van een leeftijdsgenootje in Zuid-Afrika?

Opmerking voor de leerkracht: Kinderfonds MAMAS stuurt de brieven graag door naar kinderen in één van de projecten. Misschien kunnen zij de leerlingen een brief terug sturen. Het is wel aan te raden om vooraf even contact op te nemen met het kantoor van Kinderfonds MAMAS (035-5395980).

3. Dilemma

Kies één van de volgende twee stellingen en verdedig deze in een debat in de klas. Het is handig om eerst je belangrijkste argumenten op een rijtje te zetten, en deze misschien te bespreken met je medestanders in het debat.

Stelling 1: Onderwijs is het belangrijkste.
Zonder een opleiding kun je later niet werken. Je hebt dan geen goede kans om voor jezelf te zorgen.

Stelling 2: Voedsel is het belangrijkste.
Zonder eten en drinken kun je niet overleven en heeft al het andere geen zin meer.

LES 5: KINDERFONDS MAMAS

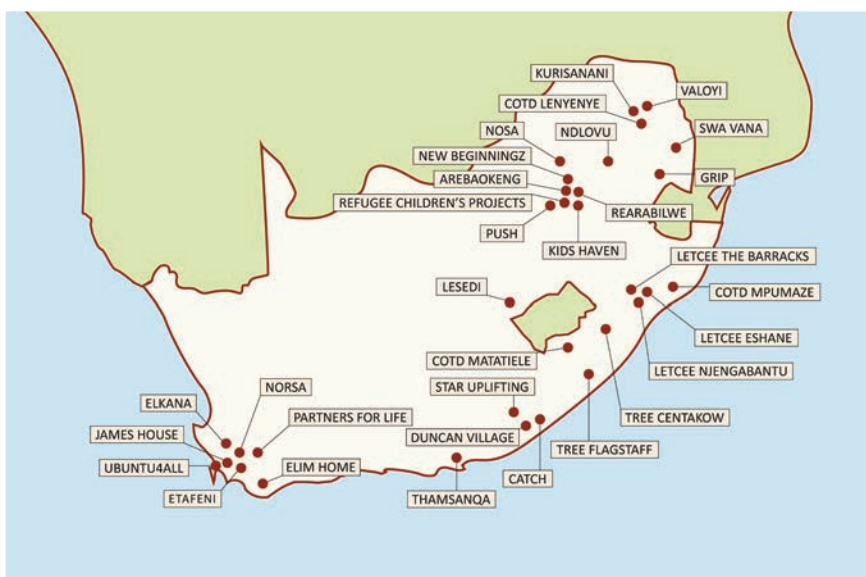
In dit lespakket is de naam van Kinderfonds MAMAS al een paar keer voorbij gekomen. Kinderfonds MAMAS komt op voor de kinderen van Zuid-Afrika. Kinderfonds MAMAS wil ervoor zorgen dat alle Zuid-Afrikaanse kinderen zorg, liefde en bescherming krijgen en een goede toekomst kunnen opbouwen.

Dat doet Kinderfonds MAMAS door projecten te steunen. Deze projecten worden opgezet en geleid door sterke, Zuid-Afrikaanse vrouwen die naar de kinderen van hun land omkijken. Zij kunnen niet aanzien dat het leven voor deze kinderen zo moeilijk en oneerlijk is. Daarom komen ze in actie! Deze vrouwen worden de MAMAS genoemd. Want zij zorgen voor de kinderen zoals een moeder dat ook doet. Ze geven hen eten en kleren. Ze regelen dat de kinderen naar school gaan en helpen bij hun huiswerk. Ze nemen hen mee naar de dokter als dat nodig is en geven hen medicijnen. Ze doen leuke dingen met de kinderen en staan altijd voor ze klaar. Als de kinderen geen veilig thuis meer hebben, wonen ze zelfs bij de MAMAS, bijvoorbeeld in opvanghuizen.

33 PROJECTEN

Kinderfonds MAMAS steunt op dit moment 33 projecten. Steunen houdt in dat het fonds de projecten geld geeft, zodat zij hun werk kunnen doen. De projecten zijn allemaal heel verschillend. Ze liggen verspreid over Zuid-Afrika, sommige in de stad, sommige op het afgelegen platteland. Het ene project richt zich op straatkinderen of weesjes, het andere op kinderen met een handicap of kinderen van vluchtelingen. Maar hoe verschillend de projecten ook zijn, ze zijn ook allemaal een beetje hetzelfde. Want alle projecten helpen kinderen die zonder hulp geen eerlijke kans hebben op een gelukkige jeugd en een mooie toekomst. De verhalen van Malesse en Morathi, Thami en MAMA Mapula aan het einde van dit hoofdstuk geven een goed beeld van wat de projecten betekenen voor de kinderen.

ZUID-AFRIKAANSE VROUWEN ZELF

In Zuid-Afrika zijn het vooral de vrouwen die omkijken naar de kinderen van hun land. Zij weten precies wat de kinderen nodig hebben, zij kennen hun cultuur en spreken hun taal. En zij willen niets liever dan de kinderen uit hun eigen buurt en omgeving verder helpen! Ze hebben heel veel passie en heel veel liefde om te geven. Alleen, ze hebben geen geld. Daarom kiest Kinderfonds MAMAS ervoor om deze vrouwen geld te geven, zodat zij op hun beurt de kinderen kunnen geven wat ze nodig hebben. Kinderfonds MAMAS gelooft dat dit beter werkt dan wanneer mensen uit Nederland naar Zuid-Afrika gaan om hulp te bieden.

TOT ZE LATER GROOT ZIJN

De MAMAS helpen de kinderen voor een lange tijd. Net zolang tot de kinderen groot zijn geworden, zijn gaan studeren of een baan hebben gevonden. Want het helpt natuurlijk niet als je een kind vandaag een boterham geeft, maar morgen niets meer. En het helpt ook niet als je een kind dat ziek is medicijnen geeft, maar geen eten. Dan zal het kind niet beter worden. Het is dus belangrijk dat de kinderen een breed pakket aan zorg krijgen, en dat net zolang tot ze zelfstandig zijn.

Kinderfonds MAMAS helpt de meest kwetsbare kinderen van Zuid-Afrika, zoals:

- Straatkinderen
- Weeskinderen
- Kindgezinnen (Gezinnen zonder ouders)
- Verwaarloosde kinderen
- Slachtoffers van geweld en misbruik
- Kinderen met een handicap
- Kinderen van vluchtelingen
- Ondervoede kinderen
(Kinderen die ziek zijn door te weinig eten)
- Getraumatiseerde kinderen
(Kinderen die bijvoorbeeld hun ouders zijn verloren of iets anders ergs hebben meegemaakt en daardoor beschadigd zijn)

Kinderfonds MAMAS geeft dagelijkse zorg, zoals:

- Voeding
- Kleding
- Onderdak
- (Toegang tot) Onderwijs
- Schooluniformen
- Medische zorg/medicijnen
- Opvang
(Bijvoorbeeld na schooltijd of een creche voor de kleintjes)
- Veiligheid en bescherming
- Sport en spel

OPGERICHT DOOR NELSON MANDELA

Kinderfonds MAMAS is opgericht door Nelson Mandela zelf! Toen Mandela president werd, vond hij het vreselijk om te zien dat veel kinderen van zijn land in erge armoede leefden en op straat zwierven. Hij richtte in Zuid-Afrika een fonds op voor deze kinderen. Een paar jaar later vroeg hij een Nederlandse meneer die hij kende, meneer Bas Kardol, om ook in Nederland geld in te zamelen voor de kinderen van Zuid-Afrika. Meneer Kardol deed wat Nelson Mandela vroeg en richtte in 1999 een Nederlands fonds op. Dat was het begin van Kinderfonds MAMAS.

MAMAS IN NEDERLAND

Bij Kinderfonds MAMAS werken 8 mensen. 1 van hen is Sylvia Mwila, een Zuid-Afrikaanse mevrouw die ook woont en werkt in Zuid-Afrika. Het is haar taak om de projecten te begeleiden en te helpen, en om te controleren of de MAMAS het geld aan de goede dingen uitgeven. Ze reist dus veel door het land om de projecten te bezoeken en te kijken hoe het gaat.

De andere 7 mensen werken op het kantoor van Kinderfonds MAMAS in Nederland. Hun belangrijkste taak is om in Nederland geld in te zamelen, zodat de MAMAS in Zuid-Afrika hun werk kunnen doen. Mensen in Nederland kunnen de kinderen in Zuid-Afrika niet opvangen, maar ze kunnen vaak wel wat geld missen. De MAMAS in Zuid-Afrika willen juist niets liever dan de kinderen goede zorg geven, maar zij hebben geen geld om spullen te kopen, een centrum te huren of medewerkers te betalen. Mensen hier en mensen daar hebben elkaar dus nodig!

In Nederland zijn er meer dan 33.000 gezinnen die iedere maand een beetje geld geven aan Kinderfonds MAMAS. De meesten geven € 5,- per maand maar sommigen ook meer. Daarnaast zijn er allerlei mensen die zo nu en dan een groot bedrag geven. En veel mensen en kinderen zamelen geld in voor de projecten in Zuid-Afrika door acties te doen. Ook dat helpt enorm!

IN ACTIE!

Er zijn veel manieren waarop je iets kan betekenen voor de kinderen van Zuid-Afrika. Iemand die heel erg haar best doet voor Kinderfonds MAMAS, is bijvoorbeeld zangeres Leona Philippo. In 2012 won ze The Voice of Holland. Leona heeft een eigen actiesite waar ze mensen oproept om ook in actie te komen en geld in te zamelen. Misschien vindt jouw klas het leuk om een sponsorloop te doen? Of is het een idee om cupcakes te bakken en te verkopen?

Kijk voor de ideeën op www.actionmamas.nl.

DE HARDE WERELD VAN VERSCHIL

Daar lopen ze, de township in. Morathi en Malesse. Ze moeten opschieten, het wordt al schemerig. De vieze geur van open riool valt hen niet meer op. Net als de elektriciteitskabels op de grond waar ze behendig overheen springen. Een rat schiet voor hun voeten de afvalhoop in. Ze draaien een nauw padje in en stappen een krot binnen. Dit is hun huis; gemaakt van golfplaten en karton. In de ruimte van hooguit drie bij drie staat een tweepersoons bed en een klein kastje met een één pits kooktoestelletje erop. Aan de muur hangen twee schooltasjes. Het is er donker en muf. Als het regent, stoomt het door de kieren. Maar regenen heeft het al heel lang niet meer gedaan...

Op een krukje voor het bed zit oma. Ze neemt de grote zak chips die de twee hebben gekocht gauw over. Morgen zal ze de inhoud opdelen in kleine zakjes en die proberen te verkopen. Om wat inkomen te verdienen. De afgelopen dagen was het er niet van gekomen, want ze voelde zich ziek. Oma is al in de zeventig. En ze staat er alleen voor. Haar dochter is er zes jaar geleden vandoor gegaan. Ergens was het een opluchting, want met haar vertrek verdwenen ook de drugs en de vriendjes. Maar de tranen springen oma in de ogen als ze aan Nailah denkt, de oudere zus van Malesse en Morathi. Dat ze ook haar moest verliezen aan die vreselijke drugs. Had ze maar eerder gemerkt dat ze niet meer naar school ging... Terug naar het hier en nu! Morathi vraagt of er nog wat te eten is. Oma geeft hem de pan, meer dan een restje van gister is er vandaag niet. Neem jij maar oma, lacht hij breed, en dan vertelt hij wat hij bij PUSH vanmiddag al heeft gegeten. "En ik was weer topscoorder vandaag oma!"

Daar rennen ze, het plein van project PUSH op. Schooltassen worden op een bankje gegooid, in alle haast om te gaan spelen. Morathi sprint richting voetbalveld, alvast een balletje schieten voor de training begint. Onderweg ernaartoe gluurt hij stiekem even in de grote pan: kippenpootjes, maïspap en bietjes vandaag. Lekker!

Malesse omhelst haar vriendinnen en gaat met hen op weg naar haar leesklasje. Ze is benieuwd hoe het boek afloopt. Maar nog meer zin heeft ze in het dansen, later vanmiddag. Ze oefenen vast voor het Kerstfeest!

Tijdens het eten neemt MAMA Bongiwe Malesse even apart. "Hoe ging het met oma vanmorgen? Voelt ze zich alweer wat beter?" Ze belooft vanmiddag even met de twee mee naar huis te lopen, om te kijken of oma iets nodig heeft. Bongiwe kijkt Malesse na als ze terugloopt naar haar bord. Wat is ze gegroeid! Net als haar broer. Hun verhaal is er één van velen. Eigenlijk het klassieke verhaal van armoede, Bongiwe weet er álles van. Maar dit meisje en haar broer hebben nu een toekomst! Zij hebben elke dag gezond te eten, zij blijven op school, zij leren over de gevaren van drugs en aids. PUSH blijft bij hen, net zolang als nodig is.

In het troosteloze Kliptown (naast Soweto) zorgt project PUSH voor 227 kwetsbare kinderen van zes tot achttien jaar. Met gezonde maaltijden, naschoolse opvang, persoonlijke aandacht, sport en spel, huiswerkbegeleiding, voedselpakketten, huisbezoeken en meer helpt het project kinderen ontsnappen aan de gevangenis van de armoede.

EEN THUIS VOOR THAMI

Daar staat hij. Een zwak, dun jongetje in een t-shirt tot over zijn knieën en sandalen waar niet veel van over is. Met glazige ogen gluurt hij naar zijn nieuwe omgeving, angstig, op zijn hoede. Zijn armen heeft hij om zich heen geslagen om zichzelf te beschermen tegen de beginnende kou. Hij is zojuist binnengebracht bij project New BeginningZ door een maatschappelijk werkster. Op straat 'gevonden' terwijl hij bij zijn vader was die werd aangehouden voor diefstal. MAMA Tahiyya vertelt:

"Ik probeer een gesprek aan te knopen. Het jongetje noemt zichzelf Thami. Hij blijkt haast geen Engels te verstaan, maar communiceert wel in Sotho. Nu we daar achter zijn, kunnen we hem uitleggen wat er is gebeurd en waarom hij hier is. Thami heeft een bad nodig om op te kunnen warmen en schone kleren om aan te trekken. De hoeveelheid vuil op zijn huid verraadt dat hij lange tijd op straat heeft geslapen, waarschijnlijk zonder deken of doos.

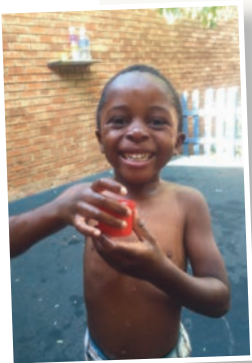
Eerst is hij angstig, maar uiteindelijk geniet Thami zichtbaar van het warme bad. Hij is dolblij met het trainingspak dat hij krijgt; ik heb nog nooit een kind zich zo aan een setje kleding zien vastklampen als Thami. Het ventje moet hard huilen als hij zich realiseert dat zijn driewieler nog bij het kantoor van de maatschappelijk werkster staat... Het breekt mijn hart om zijn verdriet te zien om het verlies van zijn enige en laatste bezit. Ik laat Thami onze tuin zien met andere fietsjes en skelters. Hij slaat zijn handje voor zijn mond als hij al dat speelgoed ziet.

Thami's driewieler, later opgehaald bij de maatschappelijk werker.

Zijn eerste maaltijd eet Thami op het stoepje van de keuken, stilletjes. Ik probeer nog wat meer van hem te weten te komen, maar realiseer me dat het genoeg is voor vandaag en gun hem zijn moment. Die avond slaapt Thami voor het eerst in zijn leven in een echt bed. Hij huilt als hij zijn trainingspak uit moet doen maar is gauw gerustgesteld als hij er, voor de tweede keer op één dag, nieuwe kleren voor terugkrijgt: een pyjama. Het kost me moeite om Thami uit te leggen dat hij niet op de vloer hoeft te slapen, maar dat er een echt bed voor hem is. Uiteindelijk kruipt hij onder de dekens met zijn nieuwe schoenen nog aan zijn voeten, bang dat hij ze kwijtraakt als hij ze uitdoet.

De dagen erna observeert Thami zijn nieuwe omgeving vanaf het speeltoestel in de tuin. Hij kijkt met een verbaasde frons naar de interactie tussen de MAMAS en de kinderen, de knuffels en kusjes. Als ik of een van de andere MAMAS hem probeer aan te raken, krimpt hij ineen. We maken het onze missie om Thami op zijn gemak te stellen en openen af en toe onze armen voor hem, maar hij weigert keer op keer. We houden vol, en na een week rent Thami in de armen van een van onze huismoeders en accepteert haar moederlijke omhelzing.

In de maanden erop leert Thami vloeiend Engels. Omdat we niet veel van hem weten, is het soms zoeken naar hoe we Thami moeten benaderen, maar hij stelt zich meer en meer open. Uiteindelijk krijgen we van maatschappelijk werk meer informatie. Thami is verlaten is door zijn moeder toen hij 16 maanden was. Sindsdien leefde hij met zijn vader op straat, waar hij is blootgesteld aan misbruik, uitbuiting en drugs. Zijn vader liet hem soms dagenlang alleen wanneer hij op zoek ging naar werk en eten. Het verklaart Thami's gedrag en maakt ons nog meer gemotiveerd om elke dag opnieuw voor hem te zorgen met alle liefde die we in ons hebben. Wat was er van Thami geworden als hij die dag niet bij ons was gebracht? Ik zou het niet durven zeggen. Nu heeft hij een thuis!"

“IK KON NIET ANDERS...”

Wie zijn dat dan, die MAMAS? Sterke, lokale vrouwen die niet kunnen aanzien hoe kinderen in hun directe omgeving het slachtoffer zijn van armoede. Zoals MAMA Mapula, de drijvende kracht van project Nosa. MAMA Mapula wéét wat armoede is. En toen ze het om haar heen zag, kon ze niet anders dan opstaan en actie nemen. Ook al was dat nooit haar plan. De lap grond die ze erfde van haar vader, is nu het centrum van de gemeenschap, een haven van hoop en een liefdevol thuis voor over 200 kinderen!

Mapula Morudi (1951) groeide op in Soweto als oudste van zes kinderen. Toen ze twaalf was, overleed haar vader en stond haar moeder er alleen voor. Mapula moest stoppen met school om thuis voor de kleintjes te zorgen, terwijl haar moeder als huishoudelijke hulp probeerde wat geld bij elkaar te sprokkelen. Hard werken, zorg, verantwoordelijkheid, armoede: het zijn de woorden van haar jeugd... Mapula is nog maar begin twintig als ze zelf moeder wordt van twee kinderen. Na een paar jaar lijkt haar jeugdgeschiedenis zich te herhalen: Mapula's man overlijdt en nu staat ook zij er alleen voor. Groot verschil is wel dat het Mapula lukt een fatsoenlijke vaste baan te vinden als receptioniste bij een constructiebedrijf.

Kinderen op straat

Járen later, in 1991, hoort Mapula van haar moeder over een stuk land dat nog op naam van haar vader staat, in Winterveldt (vlakbij Pretoria). Mapula wordt meteen verliefd op de plek, maar het valt haar ook direct op dat de mensen het er zwaar hebben en de kinderen op straat rondzwerven en niet naar school gaan. Ze vertelt: “Wat ik zag, was armoede. Armoede die me aan mijn kinderjaren deed denken. Armoede waar je je niet zomaar aan ontworstelt.”

Een MAMA geboren

Steeds meer tijd brengt Mapula met de mensen van Winterveldt door. In 1993 besluit ze haar baan op te zeggen om op haar vaders grond te gaan wonen. Al gauw opent Mapula haar eerste ‘playgroup’: een speelklasje voor twintig peuters. “De eerste tijd was heel zwaar. Ik was alleen en gebruikte mijn eigen gespaarde geld om eten te kopen voor de kinderen. Gelukkig kwam mijn dochter een jaar later bij mij wonen om me te helpen. Ons eerste gezamenlijke project was een groentetuin.” Mapula's liefde voor de kinderen en mensen van Winterveldt groeit. Ze ontwikkelt nieuwe programma's, zoekt sponsors, begint met de bouw van een centrum, investeert ál haar tijd... Net zolang tot het stukje land van haar vader het centrum van de gemeenschap wordt, en zij in heel Winterveldt bekend staat als MAMA Mapula!

Rolmodel

Natuurlijk doet MAMA Mapula het werk niet alleen. Ze zoekt altijd de samenwerking met de gemeenschap. In 2009 belegde ze een vergadering voor heel Winterveldt om te praten over de toekomst van de kinderen en samen in actie te komen. Dat was de officiële geboorte van project Nosa!

Vanuit heel Winterveldt werken vrouwen nu mee binnen het project als juf, kok of tuinier. “Het is niet makkelijk om vanuit armoede een beter leven op te bouwen. Maar wij, de vrouwen, moeten samen actie nemen om de leiders te worden van onze eigen gemeenschap en zo de toekomst te veranderen voor onze kinderen. Mijn omgeving is altijd mijn verantwoordelijkheid en ik zal niet rusten tot mijn droom is gerealiseerd!”

LES 5: VRAGEN & OPDRACHTEN

VRAGEN

- Waarom worden de vrouwen die in de projecten werken 'MAMAS' genoemd?
- Hoeveel projecten steunt Kinderfonds MAMAS?
- Kan je vijf dingen noemen die de MAMAS aan de kinderen geven?
- Waarom hebben mensen in Nederland en de MAMAS in Zuid-Afrika elkaar nodig?
- Wat is naast lezen de hobby van Malesse?
- Welk project is MAMA Mapula in 2009 gestart?

OPDRACHTEN

1. Kun jij Afrikaans?

Uitleg voor de leerkracht: Zet de introductie, briefjes en vragen die hieronder staan op het digitale schoolbord of print en deel het uit in de klas. Geef de kinderen de tijd om de verhaaltjes te lezen. Daarna kunnen ze de vragen beantwoorden (individueel of klassikaal).

In Malmesbury leven veel kinderen in armoede. Project Elkana helpt deze kinderen om iets van hun leven te maken. Anestra, Jermaine en Fatuma zijn drie tieners die bij Elkana worden opgevangen. Hieronder vertellen zij waarom zij blij zijn met Elkana.

Anestra Warriess (13 jaar):

"Elkana beteken vir my baie. Die nasorg is baie lekker hier. Ons kry alles wat ons wil hê. Elkana gee vir ons kos, water as ons monde brand, koeldrank, brood. Party kinders kry klere hierso, bijvoorbeeld skoene, klere, skoolklere ensovoort. Elkana is soos 'n huis vir die kinders. Die mense ondersteun vir Elkana. Hulle koop vrugte en groente. Die onderwysers help vir ons met ons huiswerk. Hulle gee vir ons inligting wat ons nodig het. Hulle praat met ons as ons ongehoorsaam is. As ons nie wil luister nie, gee hulle vir ons briewe. Die tannies is vir ons soos ouers hier by Elkana. As dit vakansie is, dan gaan ons op uitstappies en ons gaan ook op kamer. Dankie aan Elkana se personeel wat vir ons help!"

Jermaine Lukas (18 jaar):

"Dit is lekker om by Elkana te wees. Ons kry soveel goeie geleenthede wat ons nog nie voorheen gekry het nie. Die mense hier by Elkana behandel ons goed en is baie vriendelik met ons. Dit is goed om hier te wees. Ons gaan op kursusse hier by Elkana en ons ontmoet ook baie vriende hier. Elkana rocks! Want almal is baie vriendelik en gee ons al die liefde wat ons nodig het. Om hier te wees voel amper soos ons eie huis."

Fatuma (14 jaar):

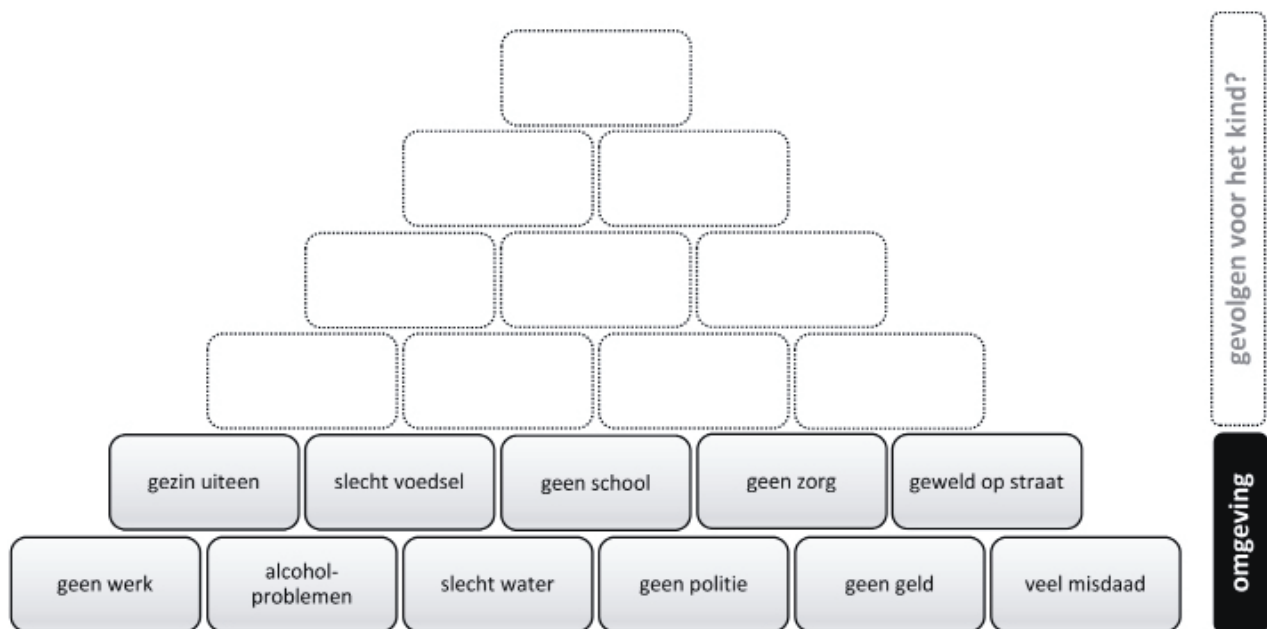
"Liewe Elkana, die dag toe ek hier gekom het was ek so hartseer. Ek het gedink ek sal vir so lank as wat ek hier gaan wees, hartseer wees. Maar ek was verkeerd. Ek is so gelukkig want ek het vriende en familie hier wat vir my omgee en lief is vir my. Ek wil vir Elkana dankie sê vir alles wat hulle vir my doen en vir alles wat hulle vir my gegee het. Ek wil dankie sê, ek is lief vir Elkana."

Beantwoord de vragen:

- Hoe ondersteunen de mensen Elkana volgens Anestra?
- Wat doet Anestra in de vakantie?
- Hoe voelt het om bij Elkana te wonen volgens Jermaine?
Weetje! in het Zuid-Afrikaans wordt het woord 'amper' gebruikt als 'bijna'.
- Hoe voelde Fatuma zich toen ze bij Elkana kwam?
- Waarom is ze nu gelukkig?

2. Het Piramidespel

Dit is de Pyramide van de Armoede. De onderste twee regels zijn zwart: dit zijn kenmerken van de huidige Zuid-Afrikaanse samenleving. Die verander je niet zo snel. Deze ellendige kenmerken van armoede hebben ernstige gevolgen voor de toekomst van de kinderen.

Besprek met de klas welke gevolgen deze kenmerken kunnen hebben voor de kinderen. Vul dit in rood in de bovenste lagen van de pyramide. Naar wat voor toekomstperspectief leidt dit bovenin de pyramide?

Gebruik de piramide met de ingevulde rode antwoorden op de volgende pagina als leidraad, of vergelijk achteraf met de kinderen in hoeverre ze overeenkomen.

Waarom gebeurt dat? Hoe zou dat komen? Wat zou jij ervan vinden als jou dat overkwam?

Stel vervolgens per blok de vraag: Hoe zou dat beter kunnen? Zo leidt je de groep naar de juiste tekst/oplossing in de tweede piramide. Dat is de Piramide van de Toekomst. Deze heeft dezelfde basis, maar een andere, juist positieve, uitkomst. Leg de antwoorden en inzichten van de kinderen vast in groen.

Gebruik de piramide met de ingevulde groene antwoorden als leidraad, of vergelijk achteraf met de kinderen in hoeverre ze overeenkomen.

3. In actie!

Een sponsorloop of schoolmarkt: ook jullie kunnen iets betekenen voor de kinderen in Zuid-Afrika!
Wat zouden jullie als klas willen en kunnen doen om geld in te zamelen voor de projecten van de MAMAS?
Bespreek het met elkaar en maak een plannetje!

We hebben wat ideetjes op een rijtje gezet. Kijk ook eens op www.actionmamas.nl!

Britt, Myrthe, Emmy, Isa, Liv & Fabiënne van het MBO Sint Lucas in Boxtel maakten er tijdens de Culturenmarkt op school een Afrikaans MAMAS-feestje van. Met hun kraam vroegen zij aandacht voor de MAMAS en kinderen in Zuid-Afrika!

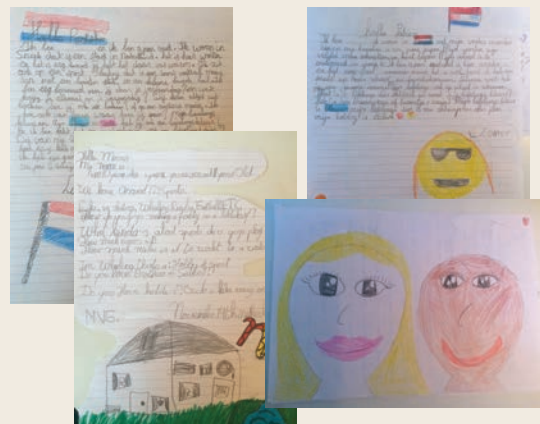
Ze hebben het gehaald! Utrechtse studentes Ike, Sophie, Nicole, Iona en Dorien roeiden van Leiden naar Delft: 100 kilometer voor Kinderfonds MAMAS. Voor deze geweldige prestatie lieten zij zich sponsoren, en zo zamelden ze €1.665,- in voor de kinderen in Zuid-Afrika. Trots!

Nog maar twee maanden oud en Julie draagt nu al op een bijzondere manier bij aan het werk van Kinderfonds MAMAS! Haar ouders vroegen in plaats van kraamkado's om giften voor de kinderen in Zuid-Afrika. Dit mooie initiatief leverde maar liefst €400,- op!

Leerlingen van het Alfa College in Groningen hadden het maar druk tijdens de pauze: ze bakten heerlijke tosti's, fabriceerden broodjes frikandel en rolden smakelijke bladerdeeghapjes. De verkoop liep gesmeerd en de winst van €140,- ging volledig naar Kinderfonds MAMAS!

Stagejuf Femke Marije de Boer gebruikte het lespakket in groep 6 van basisschool De Oudvaart. "Ik vind het belangrijk dat de kinderen leren dat het niet overal zo goed is als hier", zegt ze. "Het lespakket van MAMAS is erg leuk!" Het leukste waren de mooie brieven die de kinderen schreven aan 25 leeftijdgenootjes in Zuid-Afrika.

HANDIGE LINKS

Gebruik je een digibord? Dan kunnen deze links handig zijn:

Download alle foto's uit dit lespakket:

<https://www.kinderfondsmamas.nl/kom-in-actie/Lespakket-15>

Luister het liedje 'Free Nelson Mandela':

<https://www.youtube.com/watch?v=o3NJwyzFITE>

Bekijk de belangrijkste filmpjes van Kinderfonds MAMAS:

https://www.youtube.com/playlist?list=PLPuCYZdzTb2j_fYfpU7tn37Uw1EjlxFBI

Bezoek de website van Kinderfonds MAMAS:

<http://www.kinderfondsmamas.nl>

Bekijk leuke ideeën om in actie te komen voor de kinderen in Zuid-Afrika:

<http://www.kinderfondsmamas.nl/kom-in-actie>

HOE WAS HET?

Dit was het dan, het lespakket van Kinderfonds MAMAS. Hopelijk hebben jullie er met de klas veel plezier aan gehad. We vinden het erg leuk om te horen hoe de lessen gegaan zijn en wat de kinderen ervan vonden. We zijn helemaal benieuwd wanneer jullie met de klas in actie zijn gekomen voor Kinderfonds MAMAS.

Je kan een mailtje sturen naar info@kinderfondsmamas.nl om het ons te laten weten.

Dank je wel!

Maike

maaike@kinderfondsmamas.nl

035 – 539 59 80

